

Для відновлення національної пам'яті

«Меморіалізація як засіб зміцнення суспільної свідомості» – під такою назвою наприкінці травня побачила світ книга Юрія Косенка, голови правління громадської організації «Українська Ініціатива», та Ольги Тимчишин, заступниці голови ГО.

Це 104-сторінкове добре надруковане на якісному папері зі світлинами та QR-кодами посилок на відеозаписи видання, як написали автори в передмові, «є своєрідним підсумком п'ятирічної діяльності ГО «Українська Ініціатива» у сфері вшанування пам'яті видатних особистостей та подій».

Йдеться про встановлення меморіальних знаків на честь борців за незалежність України у співпраці з державними органами влади, органами місцевого самоврядування, Українським інститутом національної пам'яті, дослідниками та партнерами з громадського сектору.

У виданні розповідається тільки про один із напрямів діяльності «Української ініціативи» в гуманітарній сфері.

Книга є надзвичайно інформативним довідником з історії України. У ній дізнаємося про меморіальні знаки та назви, які встановлені в населених пунктах кількох областей: у Чернігівській – 21; Дніпропетровській – 1; Донецькій – 5; Луганській – 4.

Серед вшанованих героїв – учасники Української революції 1917–1921 років, воїни Української повстанської армії та члени Організації українських націоналістів, про яких раніше знали навіть не всі дослідники.

Особливо вражає пошук та відновлення пам'яті про 9 уродженців селища Талалаївка та кількох сіл колишнього Талалаївського району

Чернігівської області, воїнів армії УНР, борців за незалежність. Юрій Косенко за допомогою фахівців центрального апарату УІНП та істориків Полтавської і Харківських областей зумів спростувати усталену думку, що на Талалаївщині ніхто не воював за волю України. В області це справило справжню сенсацію та ще раз показало, як мало ми знаємо про своїх героїчних предків.

Читач також дізнається про сумну, ганебну й повчальну історію демонтажу місцевою владою меморіальної дошки на честь учасника Української революції 1917-1921 років, керівника наших військ у бою під Крутами Аверкія Гончаренка у смт Варва, встановленої зусиллями облдержадміністрації та ГО «Українська Ініціатива» за підтримки УІНП. Проте, приємно відзначити, що з цього приводу керівництво «Української Ініціативи» заявило: «Однак, ця історія ще не завершена і нами не забута. Віримо, прийде той день, коли ми знову повернемо дошку на честь Аверкія Гончаренка в публічний простір Варви».

Два меморіальних знаки в Чернігівській області присвячені добросусідським відносинам українського і кримськотатарського народів та їх спільній боротьбі з московським/російським агресором: меморіальна дошка на честь духовного лідера кримськотатарського народу Номана Челебіджіхана (1885 – 1918), встановлена на будівлі Ічнянського залізничного вокзалу; пам'ятник на честь об'єднання українських та кримськотатарських військ напередодні битви під Конотопом в 1659 році в центрі села Крупицполе на Ічнянщині.

«Українська Ініціатива» засобами меморіальної політики допомагає

власній державі налагодженню та зміцненню дружніх стосунків з іншими країнами. Так, у Луганській області встановлені меморіальні дошки на честь класика туніської та світової літератури Абуль-Касіма аш-Шаббі (м. Сватове) та духовного батька Пакістану, класика світової літератури, видатного мислителя й просвітителя Мухамеда Ікбала (м. Старобільськ). У селі Монастирище на Ічнянщині Чернігівської області спільними зусиллями ГО, влади та громади переіменовано провулок на честь класика естонської та світової літератури Фрідеберта Тугласа. 28 травня, вже після видання цієї книги, у Донецькій області (м. Слов'янськ) громадська організація разом із партнерами встановила меморіальну дошку на честь видатного діяча-демократа, духовного батька й першого президента Ботсвани Серетсе Кхамі.

Прикметно, що правління ГО докладно інформує читачів про джерела фінансування реалізованих проєктів. Виявляється, що більшість із них були здійснені за власні кошти. Про жодні гранти мова не йде. Оце й називається: і словом, і ділом.

Отже, маємо чудову книгу для істориків, краєзнавців, учнівської та студентської молоді, закладів культури та освіти, а також наочний приклад здійснення політики національної пам'яті для влади, громадського сектору.

Незабаром «Українська Ініціатива» (звичайно безоплатно) передаватиме примірники книги в бібліотеки області.

**Сергій БУТКО,
Сергій ГОРОБЕЦЬ,
Український інститут
національної пам'яті
Чернігів**

Книга Сергія Леп'явка про Чернігів

У Чернігівському обласному історичному музеї ім. В. Тарновського 3 червня пройшло представлення книги відомого чернігівського історика, доктора історичних наук, професора Сергія Леп'явка «Чернігів. Історія міста».

Зібралися представники громадськості. Історики, журналісти. Видання ініціював міський Будинок книги – комунальне підприємство міської ради. Вийшла книга за підтримки Українського культурного фонду.

Це друге, доповнене видання, порівняно з першим, що вийшло кілька років тому, тут десь на чверть додано текст, значно збільшено ілюстративний ряд. Автор на представленні зазначив, що за останні роки з'явилося чимало видань, наукових публікацій, нові документи, архівних даних про місто. Все це він використовував для доповненого видання книги.

У сучасній та доступній формі зібрані найцікавіші факти про місто від зародження до часу після Другої світової війни.

«Хто цінує минуле, той творить майбутнє»

Куликівський народний краєзнавчий музей створено у райцентрі в 1979 році. Розміщений у приміщенні середньої школи селища.

Музей налічує 3501 експонат, з них 1954 – оригінали.

Експозиція складається з 2 оглядових залів. Тут можна ознайомитися з флорою та фауною Куликівського краю.

Розміщені кістки мамонта, які знайдено на березі Десни біля с. Кладьківка. Також представлено інтер'єр сільської хати періоду давніх часів, зразки старовинного народного одягу, зокрема жіночі вишиванки, козацька киря.

Експонати розміщені за розділами: «Природа рідного краю», «Куликівщина з найдавніших часів до початку 20 ст.», «Археологічні дослідження», «Етнографія», «Уродженці краю на фронтах 2-ї світової війни», «Сучасний період і видатні уродженці Куликівщини».

Музей організовує тематичні екскурсії, вікторини, виїзні виставки з нагоди державних свят та пам'ятних дат. У 2015 році виготовлено експозицію, присвячену героям «Небесної сотні» та учасникам війни на Сході України.

Антон Будилович

медаллю за твір «М.В. Ломоносов, как натуралист и филолог», подорожує за кордон, до Франції та Німеччини. Повернувшись до Росії, він з 1869 р. працює в Петербурзькій духовній академії та Петербурзькому історико-філологічному інституті.

1 вересня 1875 р. був призначений на посаду ординарного професора Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородько. Тут він працював протягом 1875–1881 років як ординарний професор слов'яно-російської філології. Був членом Правління Інституту, що свідчило про його відповідальність.

Під час роботи в НІФІ надрукував у «Известиях историко-филологического института князя Безбородько в Нежине» за 1877 р. свою роботу «Анализ составных частей Славянского слова с морфологической точки зрения».

Саме під час перебування в Ніжині А. С. Будилович сформувався як визначний учений, засновник такого напрямку в науці, як лінгвістич-

на палеонтологія слов'ян. НІФІ мав репутацію відомого наукового центру та справжньої кузні висококваліфікованих науковців. У 1878 р. А. С. Будилович захистив докторську дисертацію зі слов'янської філології за темою «Первобытные славяне в их языке, быте и понятиях, по данным лексикальным». Ця праця стала значним вкладом у вивчення лінгвістичної палеонтології слов'ян.

1882 р. А. С. Будилович став членом-кореспондентом Петербурзької академії наук. Він отримує за свою плідну працю на ниві науки премії А. А. Котляревського та графа С. С. Уварова, пізніше стає ректором Юр'ївського (Дерпського) університету (нині м. Тарту в Естонії).

Свою плідну наукову діяльність доповнює благородною справою благодійництва в Петербурзькому слов'янському благодійному товаристві, де виконував обов'язки товариша (заступника) голови. Працює А. С. Будилович і на ниві видавничій. З 1908 р. він стає редактором – ви-

давцем газети «Московские ведомости».

Антон Семенович Будилович усе життя був академічним ученим, який займався виключно наукою. Основними працями А. С. Будиловича є «Ломоносов, как писатель», «Чехия и Моравия», «XIII слов Григория Богослова в древнеславянском переводе по рукописи императорской публичной библиотеки XI века», «Общеславянский язык в ряду других общин языков древней и новой Европы», «Историческая заметка о бюджетных отношениях императорского Юрьевского университета в разные периоды его существования», «Наука и политика. Три статьи по злободневным вопросам».

Помер А. С. Будилович взимку 1908 р. після операції. Похований на некрополі Олександрівсько-Невської лаври.

**Т. ДІДЕНКО,
науковий співробітник
Ніжинського
краєзнавчого музею
імені Івана Спаського.**

Літопис Брусилівської громади

У селі Брусилів Чернігівського району 28 травня пройшло представлення Літопису Брусилівської громади.

Із жовтня 2020 року голова районного осередку Національної спілки краєзнавців України Андрій Курданов займався зведенням матеріалів до Літопису. Він складається з трьох частин (Літопис, Хроніка втрат історичних земель та бойові нагороди ветеранів, додатки) на понад 880 аркушах.

Сприяння у збиранні матеріалів про село Брусилів надали обласні установи – Державний архів, історичний музей, бібліотека ім. В. Короленка, газета «Наш край», кандидати історичних наук Ірина Петrenchенко, Сергій Горобець та Олександр Бондар, науковий співробітник заповідника «Чернігів стародавній» Олександр Литовченко, краєзнавець, автор книги про історію Чернишів Іван Кириєнко, сільський бібліотекар Світлана Капран. Сприяла в роботі над текстом обласна організа-

ція ветеранів України.

В Літопису, зокрема, представлені: список священнослужителів Михайлівської церкви із 1718 року, знайдені в архіві креслення 1899 року побудови нової церкви та вигляд старої; спогади про долю священика Миколи Ромашки; матеріали про долі репресованих земляків від вчителя Киселівської школи Алли Мироненко та співробітниця обласної бібліотеки ім. В. Короленка Людмили Студьонової.

До тексту Літопису внесено матеріали чернігівських газет із 1896 по 2020 рік. Сергій Орішко допоміг профінансувати виготовлення цифрової копії матеріалів про село Брусилів із Генерального опису Лівобережної України 1769–1769 рр.

Для сільської громади краєзнавці району вручили краєзнавчі видання, зображення старої та нової церков 1899 року, пам'ятку дошку про першу письмову згадку про освіту в Брусиліві в 1765 році.